

A Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport – MOSZT

Alapítás, célkitűzések, küldetés

A műhely 2004 tavaszán alakult Ormos Mária akadémikusnak, a PTE Interdiszciplináris Doktori Iskolája alapító vezetőjének kezdeményezésére, 2008 óta a Történettudományi Intézet önálló kutatócsoportjaként működik. Létrehozásával az egyetem keretein belül folyó Kelet-Európa orientáltságú kutatások erősítése, illetve az új- és modernkori történeti ruszisztikának a pécsi történészképzés kínálatában való megjelenítése volt a cél. A kutatócsoportot Bebesi György, az Újkortörténeti Tanszék habilitált egyetemi docense hozta létre és vezeti.

A kutatócsoport magyar nevének rövidítése oroszul („MOSZT”) a „Híd” jelentést adja, mely egyben a műhely *tudományos ars poeticájára* is utal, melyet az alapító nyilatkozat így foglal össze: *„A kutatócsoport a Doktori Program és a Tanszékcsoporthoz tudományos műhelyként, autonóm kutatók és oktatók szabad társulásaként jött létre, azzal a céllal, hogy a régióban dolgozó és a korszakkal foglalkozó ruszista-szovjetológus kollégák munkáját összehangolja, számukra konzultációs és publikációs fórumot biztosítson, hozzájáruljon a szakmai utánpótlás neveléséhez, konferenciák, sajtóbemutatók szervezésével erősítse a tudományos nyilvánosságot, létrehozza a ruszisztikai-szovjetológiai kutatások egy vidéki központját, végül az egyéni próbálkozásoknál hatékonyabbá kívánja tenni a tudományos műhely keretében történő pályázati tevékenységet is.”*

Mindezek szellemében a MOSZT igyekszik összefogni az egyetem és a szűkebb-tágabb régió ruszisztikai-szovjetológiai kutatásait, fórumot teremteni a téma művelői számára, hatékonyabbá tenni a pályázati tevékenységet, konferenciákat, workshopokat, műhelybeszélgetéseket szervezni, témába vágó előadásokat, előadás-sorozatokat tartani, önálló könyvsorozatot útjára indítani, amely publikációs lehetőséget jelent a tapasztalt szakemberek és a kezdő fiatalok számára egyaránt.

Beépülés a hazai és a nemzetközi történettudomány vérkeringésébe

A megalakulás utáni első lépés – a híd szerepből adódóan is – a tudományos kapcsolatrendszer kiépítése, a történeti ruszisztika hazai és nemzetközi rendszerébe történő bekerülés volt. A PTE-n belül elsősorban a Font Márta professzorasszony által vezetett Kelet-Európa és a Balkán Története és Kultúrája Kutatási Központjával alakult ki szoros kapcsolat, melynek több közös konferencia, kötet, recenzió és bemutató lett a gyümölcse. Emellett a Bagi Dániel, majd Sashalmi Endre által irányított MTA-PAB Kelet- és Közép-Európa Munkabizottságával, majd a 2010-es évek elejétől az akkor alapított és Végvári Valentyina vezetésével működő Orosz Világ Alapítvány Pécsi Orosz Központjával került sor élénk együttműködésre. Szintén termékenynek bizonyult a lelkes és kitűnően szervező szakmai diákszervezettel, az akkoriban Csibi Norbert és Miszler Tamás által irányított Történészceh Egyesülettel történő kooperáció, amelynek több előadásorozat (pl. a diákosan tréfás nevű „MOSZT vagy soha”, illetve a „mosztaparti esték”), illetve konferencia és az ezekből készült kötet lett az eredménye. Szintén tényekben jól megragadhatók az eredményei a Véghe Ferenc, Dávid Ferenc és Bene Krisztián által irányított Magyar Hadtudományi Társasággal, illetve annak Dél-Dunántúli Tagozatával történő szakmai együttműködésnek.

A külső hazai fórumok közül kitüntetett a műhely kapcsolata az ELTE Ruszisztikai Intézetével, vagy ahogy ma hívják, Ruszisztikai Kutatási Központjával, és a vele egy helyszínen lévő Budapesti Orosz Központtal. Szintén említést érdemel, az egyetlen Pécsen kívüli vidéki szlavisztikai műhellyel kiépített kooperáció: a részben történelmi, részben irodalmi-nyelvészeti orientáltságú Szabó Tünde és Szili Sándor által irányított szombathelyi Szláv Történeti és Filológiai Társasággal 2014 óta vannak a MOSZT-nak közös konferenciái.

Az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpontjának Történettudományi Intézetével szintén élő a műhely kapcsolata, Katona Csaba és Hornyák Árpád a MOSZT budapesti képviselői. Az akadémiai körökön belül jelentős szerepe van a kutatócsoport életében a Magyar és Orosz Tudományos Akadémiák Történész Vegyesbizottságának is, amelynek a műhely alapítója 2006 óta, társelnöke (Kolontári Attila) pedig 2012 óta a tagja.

Egy egyetemes történeti tematikára alakult műhely rangját nagymértékben mutatják nemzetközi kapcsolatai, a MOSZT e tekintetben is fel tud mutatni számottevő eredményeket. A Kutatócsoport tagjai hozták magukkal a megalakuláskor a saját nemzetközi kapcsolatrendszerüket: a RAN – az Orosz Tudományos Akadémia Kelet-Európa és Balkán Kutatási Központja már a MOSZT megalakulása előtt, a 90-es évek közepe óta kiemelt tudományos partner volt, az együttműködés legmegfoghatóbban nemzetközi konferenciákban és kiadványokban, valamint ösztöndíjakban és kutatói utakban realizálódik.

Egy rangos, moszkvai székhelyű nemzetközi tudományos szervezettel is sikerült már a MOSZT megalakítása előtt a 90-es évek végétől intenzív kapcsolatokat kiépíteni, az AIRO XXI-vel, a Modern Orosz Történelem Kutatóinak Társaságával, amely több tucat ország tudósait tömöríti magába, ebben Bebesi György 2005-től a nemzetközi tanácsadó testület tagja, Kolontári Attila forrásgyűjteményét pedig az AIRO XXI megjelentette Moszkvában és részletes recenziót is közöltek róla.

A műhely harmadik, viszonylag még új orosz partnere 2012 óta a Sztavropoli Észak-Kaukázusi Szövetségi Egyetem Történelem Fakultása. Ez a kapcsolat olyan intenzív és sikeres, hogy már vendéglőadás, kölcsönös látogatások, a sztavropoli egyetemi évkönyvben közölt publikációk fémjelzik az együttműködést, sőt 2014-től sikerült újtárra indítani egy új közös folyóiratot, az „Oroszország és Magyarország a Történelem Keresztútjain” címmel.

Szintén a híd szerep és az orosz-magyar történész együttműködés szép példája, hogy sikerült felvenni a kapcsolatot az egyik legnagyobb moszkvai történeti szakkiadóval, a Terrával, amely jogdíj fizetése nélkül a kutatócsoport rendelkezésére bocsájtotta egy tudományos szenzáció számba menő kiadványát, az „Azef levelei” című könyvét, amely a MOSZT második köteteként, hosszú fordítómunka eredményeképpen forráskiadványként jelent meg.

Részen a hazai, részben a külföldi kapcsolatok közé tartozik a Moszkvai Magyar Levéltári Intézettel, illetve, amíg működött, a Balassi Intézettel való folyamatos tudományos kapcsolattartás, amely kitűnő ösztöndíj és kutatási lehetőségekkel áll a vállalkozó szellemű tehetséges fiatalok rendelkezésére, e tekintetben Seres Attila vezetői megbízása idején voltak a legsikeresebb projektek.

Egy önálló egyetemi műhely nemcsak szakmai társaságokkal, hanem civil szervezetekkel és cégekkel is tartja kapcsolatot, ezzel megmutatja magát a szűken vett tudományos közeget kívül is, nyit a város közéleté felé. A MOSZT esetében három ilyen fórum említhető: a PRC, azaz a Pécsi Rotary Club, a Pécsi Magyar-Orosz Társaság, s végül az LDSZ Biztonságtechnikai KFT, amely a kutatócsoport fő szponzora.

Tehetséggondozás, tudományos utánpótlásnevelés, szakmai sikerek

A híd szerep mellett, műhelyünk másik kiemelten vállalt profilja a fiatal tehetségek felkutatása és támogatása, a tudományos utánpótlás-nevelés. A kutatócsoport 2004 óta eddig megjelent 11 kötetében és 5 füzetében közel félszáz tanulmányt közölt fiatal kutatók, diákok tollából, s emellett kb. 2 tucatnyi egyetemistának, doktorandusznak, fiatal kutatónak biztosított konferenciaelőadás-lehetőséget. 4 diákunk ért el eddig 5 alkalommal kiemelkedő eredményt különböző tudományos megmérettéseken. A Kutatócsoport alapító vezetőjét Dr. Bebesi György egyetemi docenst 2013

tavasán a PTE rektora ünnepélyes keretek között „*elkötelezett és odaadó tehetség-gondozó tevékenységéért*” írásos dicséretben részesítette.

A műhely felépítése, személyi összetétele, tevékenysége és szakmai programjai

A MOSZT strukturális felépítését és személyi összetételét tekintve Ormos Máriában tiszteli alapítóját, a nemrég elhunyt Harsányi Iván professzor odaadó támogatásáért az örökös tiszteletbeli elnöki címet kapta a halás tagságtól. Az effektív irányítást az alapító vezető Bebesi György végzi elnöki minőségben, meghatározza a kutatás stratégiai irányait, kijelöli a projekteket és összefogja a pályázatokat. A kezdettől mellette dolgozó Kolontári Attila, aki jelenleg a Kaposvári Egyetem docense, alelnöki, majd habilitációja után társelnöki minőségben segíti munkáját, ő az orosz kapcsolatok referense, személye jó példa az egyetemek közötti kooperációra is. 2013-tól Bene Krisztián, aki jelenleg a francia tanszék vezetője és Romanisztika Intézet igazgatója, alelnökként vesz részt a csoport munkájában, ő a nyugat-európai kapcsolatok felelőse, illetve a kiadványok olvasószerkesztője. 2013-tól Végh Ferencsel és Hornyák Árpáddal bővült a MOSZT élén álló vezetőség, reszortjuk a dél-kelet-európai, balkáni kutatások erősítése. A MOSZT-ban kezdettől egy felkészült diák töltötte be az elsősorban adminisztratív és informatikai munkát jelentő titkári feladatkört, az első időszakban Lengyel Gábor látta el kitűnően ezt a munkát, majd rövid átmenet után Máté Zsolt töltötte be ezt a pozíciót, 2018. szeptember 1-jétől pedig Csurgai Zoltán a kutatócsoport titkára.

A MOSZT tevékenységének faktumokban leginkább megragadható részét előadásai, előadássorozatai, könyvbemutatói, műhelybeszélgetései, könyv- és füzetsorozatai jelzik. Mint minden műhelynek, a MOSZT tevékenységének is legfontosabb részei a konferenciák, melyek anyagai rendre megjelentek kötet formájában is. Az első ilyen alkalomra 2005-ben került sor „*Önkényuralom, alkotmányosság, forradalom*” címmel az első orosz forradalom kitörésének 100. évfordulóján. 2007-ben „*Utak és alternatívák*” címmel az 1917-es orosz forradalom kirobbanásnak 90. évfordulójára rendezett a műhely nagyszabású országos konferenciát, amelynek tanulmányokkal kiegészített anyaga 2009-ben jelent meg. 2009-ben került sor az interdiszciplináris *Afganisztán konferenciára*, amelynek anyaga 2010-ben jelent meg kötetben a Magyar Honvédség és a Zrínyi Nemzetvédelmi Egyetem támogatásával. 2014 októberében az első világháború kitörésének 100. évfordulóján nagyszabású jubileumi konferenciát szervezett a műhely a PAB Kelet- és Közép-Európa munkabizottságával közösen „*Háborúk és békekötések a 18-20. századi orosz történelemben*” címmel, anyaga 2015-ben jelent meg kötetben. 2017 tavaszán „*Fiatal Kutatók Fóruma*” című nemzetközi

workshopon a fiatal kutatók mutathatták meg oroszlánkörmeiket, az anyag jelenleg szerkesztés alatt áll. Ugyanezen év októberében Forradalmak és kölcsönhatások. Orosz Birodalom-Szovjetunió-Oroszország elnevezéssel rendezett a MOSZT nagyszabású országos konferenciát ismét csak a PAB Munkabizottságával közösen, az 1917-es orosz forradalmak apropója kapcsán, ennek anyaga is szerkesztés alatt van.

A műhely legfontosabb kiadványsorozata a már nemzetközi hírnevet szerzett MOSZT Könyvek, amelynek 2004 és 2018 között eddig 11 kötete jelent meg, köztük forráskiadványok, monográfiák, tanulmány- és konferencia-kötetek, melyekről számos recenzió készült különböző fórumokban. A MOSZT Könyvek mellé 2015-ben újtára indítottuk a MOSZT Füzeteket, amely már ötödik számánál tart, ebben a sorozatban elsősorban tehetséges fiataljaink díjnyertes munkáit tesszük közzé, illetve a tanulmány kereteit meghaladó, de az önálló kötet terjedelmét még el nem érő színvonalas dolgozatokat. 2017-től a kiadványok színvonalának és rangjának fenntartása érdekében a MOSZT Könyvek és a MOSZT Füzetek élére nemzetközi szerkesztőbizottság, illetve tanácsadó testület került. Előbbi vezetője Sashalmi Endre, utóbbié Majoros István professzor lett.

A MOSZT saját weboldallal rendelkezik, és külön profilja van a Facebookon, melyeken az eddig megvalósított szakmai programok részletes dokumentálása mellett a műhely kiadványairól is bővebb információk találhatóak.

Bebesi György